

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

**МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САМОСТІЙНОЇ
РОБОТИ СТУДЕНТІВ
з дисципліни
“ПСИХОЛОГІЧНЕ КОНСУЛЬТУВАННЯ”
(для бакалаврів)**

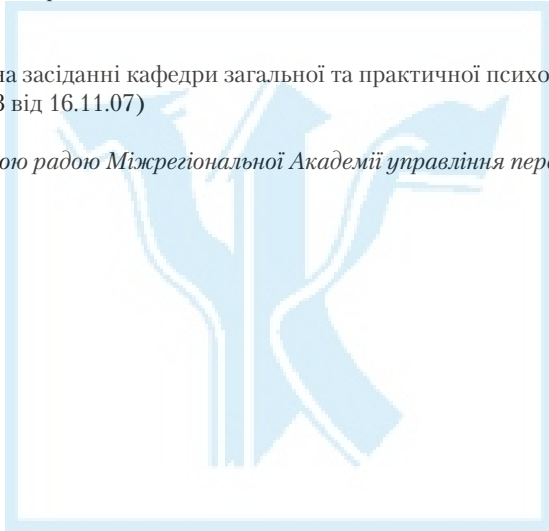
МАУП

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2008

Підготовлено старшим викладачем кафедри загальної та практичної психології *Є. О. Варлаковою*

Затверджено на засіданні кафедри загальної та практичної психології (протокол № 3 від 16.11.07)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Варлакова Є. О. Методичні матеріали щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни “Психологічне консультування” (для бакалаврів). — К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2008. — 23 с.

Методичні матеріали для самостійної роботи студентів містять пояснювальну записку, тематичний план, зміст дисципліни “Психологічне консультування”, питання для самоконтролю, творчі завдання, а також список літератури.

- © Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2008
- © ДП «Видавничий дім «Персонал», 2008

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Методичні матеріали подані з метою забезпечення курсу “Психологічне консультування” та призначені для студентів з метою формування у них уявлень про діяльність психолога, пов’язану із процесом особистісно орієнтованого супроводу дитячого розвитку.

Зміст методичних матеріалів сприятиме практичній підготовці студентів-психологів. Особлива увага приділяється основним напрямкам консультативної роботи, ознайомленню студентів із цілями, завданнями та методами групового консультування молодших школярів, що допоможе оволодіти знаннями про техніки психологічного консультування у педагогічному процесі.

Самостійна робота студентів сприятиме оволодінню певною системою теоретичних знань, формуванню умінь та навичок.

Самостійне виконання позааудиторних практичних завдань студентами включає в себе:

- аналіз конкретної психологічної ситуації;
- творчий підхід до запропонованих ситуаційних вправ.

Розв’язання творчих завдань сприятиме активації провідних психологічних принципів розвитку креативності у студентів:

- активності особистості;
- дослідницької позиції;
- об’єктивації поведінки;
- партнерського спілкування.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН дисципліни “ПСИХОЛОГІЧНЕ КОНСУЛЬТУВАННЯ”

№ пор.	Назва змістового модуля і теми	Кількість годин
1	2	3
	Змістовий модуль I. Особливості психологічного консультування батьків від народження дитини до початку навчання у школі	37
1	Причини психологічних порушень у дітей дошкільного віку	12
2	Робота психолога щодо підготовки дітей до навчання у школі	25

1	2	3
	Змістовий модуль II. Особливості психологічного консультування молодших школярів та їх батьків	75
3	Специфіка психологічного розвитку молодших школярів	20
4	Криза “соціального Я” у дітей молодшого шкільного віку	10
5	Консультування батьків молодших школярів	25
6	Проблеми групового консультування молодших школярів	20
	Змістовий модуль III. Особливості психологічного консультування батьків підлітків, юнаків і дівчат	80
7	Специфіка психологічного розвитку підлітків	20
8	Особливості психологічного розвитку особистості у період ранньої юності	20
9	Проблеми психологічного розвитку молодших і старших підлітків	15
10	Консультування батьків підлітків, юнаків і дівчат	25
	Змістовий модуль IV. Основні напрями консультативної роботи з учнями у період підліткової кризи та кризи раннього юнацтва	65
11	Криза самосвідомості у підлітковому віці	10
12	Індивідуальне психологічне консультування юнаків і дівчат	25
13	Види психологічного консультування підлітків	10
14	Психологічна підтримка особистості у період ранньої юності	20
	Змістовий модуль V. Психолого-педагогічне консультування вчителів освітніх закладів	40
15	Професійне становлення педагога	10
16	Психологічне консультування вчителів	20
17	Конфлікти за умов навчальної діяльності	10
Разом годин: 297		

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Змістовий модуль І. Особливості психологічного консультування батьків від народження дитини до початку навчання у школі

Тема 1. Причини психологічних порушень у дітей дошкільного віку

Мета: ознайомити студентів із причинами психологічних порушень у дітей дошкільного віку.

Методологічні вказівки: студенти повинні вміти визначати та характеризувати причини психологічних порушень.

Основні поняття та ключові слова: соціальна ситуація розвитку, провідний тип діяльності, особистісні новоутворення.

Питання для самоконтролю

1. Що найбільш притаманне розвитку дитини впродовж першого року життя?
2. У чому полягають основні психологічні новоутворення раннього дитинства?
3. У чому виражається “криза трирічного віку”?
4. Порівняйте особливості психічного розвитку дитини в період раннього дитинства та в дошкільному віці.
5. У чому проявляється роль гри як провідного виду діяльності дошкільника?
6. Назвіть головні причини психологічних порушень у дітей дошкільного віку.

Творчі завдання

1. Уявіть собі, що Вам доручено скласти програму для нового дитячого садка, який будуть відвідувати діти віком від 2-х до 6-ти років. Запропонуйте різновиди діяльності, які варто включити у програму з кожного пункту. Перший пункт за вас вже заповнили.

- а) Групові ігри: необхідно відвести час на те, щоб діти спілкувалися між собою. Нехай вони грають у групові ігри та займаються діяльністю, у процесі якої їм доведеться ділитися іграшками та гратися по черзі.
- б) Розвиток рухових функцій великих м'язів _____

- в) Розвиток тонкої моторики _____
- г) Перегляд телепередач _____
- д) Харчування _____
- є) Дисципліна _____

2. Такий різновид діяльності є найважливішим для дитини дошкільного віку:

- а) групові ігри;
- б) читання;
- в) перегляд телепередач;
- г) дотримання правил.

Література [1; 9; 10; 30; 39; 48; 50]

Тема 2. Робота психолога щодо підготовки дітей до навчання у школі

Мета: з'ясувати специфіку роботи психолога щодо підготовки дітей до навчання у школі.

Методологічні вказівки: студенти повинні вміти розкривати особливості роботи психолога у цьому напрямі.

Основні поняття та ключові слова: типи роботи психолога-консультанта.

Питання для самоконтролю

1. Розкрийте сутність психологічної готовності дитини до шкільного навчання.
2. Назвіть основні психологічні особливості дітей шестирічного віку.
3. Охарактеризуйте два типи роботи психолога-консультанта.

Творчі завдання

Людмила, 7 років. Під час обстеження майбутніх першокласників перед вступом до школи дівчина привернула до себе увагу “хлопча-чим” одягом, короткою зачіскою. Про себе говорить у чоловічому роді: “я пішов, я зробив”. За документами фактично є дівчинкою. На думку педіатра — здорова. У бесіді з мамою з'ясувалося, що дівчинка десь із 3–4 років називає себе “він — Мишко”, вважає себе хлопчиком, грається тільки машинами, танками, солдатиками. Будь-які спроби “перевиховання” були марними. У зв'язку із цими порушеннями дівчинка не відвідувала дитячий садок. Педіатр вважає ці прояви “дефектом виховання” й не бачить необхідності консультуватися у інших спеціалістів.

При психологічному обстеженні порушень з боку психічних процесів не виявлено, запас знань відповідає віковій нормі, інтелект — у межах норми. При самооцінці значущими параметрами є “сила”, “наполегливість”, “уміння битися”.

Яка можлива причина такого стану дівчинки?

Консультації в яких спеціалістів є бажаним?

Як можна вирішити шкільні проблеми?

Література [2; 6; 9; 10; 29; 39; 48]

Змістовий модуль II. Особливості психологічного

**консультації молодших школярів
та їх батьків**

Тема 3. Специфіка психологічного розвитку молодших школярів

Мета: розкрити студентам специфіку психологічного розвитку молодших школярів.

Методологічні вказівки: студенти повинні вміти аналізувати особливості психологічного розвитку молодших школярів.

Основні поняття та ключові слова: соціальна позиція особистості, учіння, внутрішній план дій, рефлексія, саморегуляція.

Питання для самоконтролю

1. Які основні фактори зумовлюють психічний розвиток і формування особистості молодшого школяра?
2. Назвіть основні новоутворення молодшого шкільного віку.
3. Розкрийте місце і роль навчання та трудової діяльності у психічному розвитку молодшого школяра.
4. Охарактеризуйте динаміку психічного розвитку молодшого школяра в процесі навчання.

Творчі завдання

Проаналізуйте ситуацію:

“Трина нерационально витрачає свій час, тому ніколи не готова до школи. Олег відмовляється робити щось самостійно. Хтось має годувати Олега, інакше він буде кричати і кидати на підлогу тарілки з їжею. Кожен раз, коли батьки йому у чомусь відмовляють, він кидає та ламає предмети. Якимось у гніві Олег зірвав шпалери, а іншого разу взяв кухонний ніж та порізав ковдру. Обидві дитини наполегливо

прагнуть спати з батьками. Увечері вони йдуть до своїх кімнат, але тільки-но батьки зайдуть до своєї спальні, біжать до них, лізуть під ковдру.

Батько не бачить нічого поганого у поведінці дітей, тому що “такими є всі маленькі діти”. Він вважає, що для дітей добре бути вночі поруч з батьками, бо це забезпечує їм відчуття безпеки та захищеності.

Мати вважає, що з дітьми щось не так, особливо з Олегом, та треба щось робити. Проте вона стверджує, що ніколи не може винести плачу дитини, навіть коли розуміє, що краще було б цього не помічати. Вона завжди заспокоює дитину та виконує її вимоги”.

Ваш алгоритм дій, як психолога?

Література [1; 9–11; 29; 30; 39; 48]

Тема 4. Криза “соціального Я” у дітей молодшого шкільного віку

Мета: охарактеризувати студентам особливості кризи “соціального Я” у дітей молодшого шкільного віку.

Методологічні вказівки: студенти повинні вміти висвітлювати специфіку кризи “соціального Я” у дітей молодшого шкільного віку.

Основні поняття та ключові слова: “соціальне Я”, психогенна шкільна адаптація.

Питання для самоконтролю

1. У чому полягають істотні особливості соціальної ситуації розвитку молодшого школяра?
2. Які особливості взаємин молодшого школяра зі значущими дорослими (вчителями, батьками) та однолітками?
3. Охарактеризуйте прояви кризи “соціального Я” у молодших школярів.
4. Що таке психогенна шкільна адаптація?

Творчі завдання

1. Павло — восьмирічний хлопець. Він надає перевагу проводити свій вільний час у компанії:

- а) групи восьмирічних хлопців;
- б) групи восьмирічних дівчат;
- в) одного чи двох восьмирічних хлопців;
- г) компанії, що складається з одного-двох восьмирічних хлопців та однієї-двох восьмирічних дівчат.

2. Діти зазвичай засвоюють норми моралі та вчаться дотримуватися правил у віковому періоді:

- а) неонатальний період;
- б) період немовляти;
- в) раннє дитинство;
- г) дитинство.

Література [1; 9; 10; 29; 30; 46; 48]

Тема 5. Консультування батьків молодших школярів

Мета: ознайомити студентів із особливостями консультування батьків молодших школярів.

Методологічні вказівки: студенти повинні вміти розкривати специфіку роботи психолога із батьками молодших школярів.

Основні поняття та ключові слова: етапи консультування, типи батьків у консультуванні.

Питання для самоконтролю

1. Назвіть етапи психологічного консультування батьків молодших школярів.
2. Які типи батьків Ви знаєте?
3. У чому полягає особливість психологічного консультування батьків молодших школярів?

Творчі завдання

Проаналізуйте ситуацію:

П'ятирічний Андрій влаштував істеричу через те, що гості не принесли йому подарунок. Він сказав їм, щоб вони йшли і не поверталися, поки не принесуть подарунок. Його батьки зніяковіли, але дитині поспівчували. Вони пообіцяли купити йому наступного дня ту іграшку, яку він хотів, але за умови, що він поводитиме себе добре.

Чи раціональний стиль виховання дитини, на Вашу думку, обрали батьки хлопця?

Література [2; 4; 10; 14; 32; 50]

Тема 6. Проблеми групового консультування молодших школярів

Мета: розтлумачити студентам проблематику групового консультування молодших школярів.

Методологічні вказівки: студенти повинні вміти характеризувати методи групового консультування молодших школярів.

Основні поняття та ключові слова: методичні засоби групового консультування, адаптація дитини до школи.

Питання для самоконтролю

1. Розкрийте типові проблеми молодших школярів.
2. Які підходи та теоретичні напрями можна використовувати у груповому консультуванні?
3. Які методи застосовуються психологами під час надання допомоги групі молодших школярів?
4. У чому полягає специфіка адаптації дитини до школи?

Творчі завдання

Випадок з практики:

На консультацію прийшла родина з трьома хлопцями. Основною проблемою було прибирання книг, іграшок, предметів верхнього одягу. Родина погодилась на систему “депозиту”. Це означало, що все, що не виявиться до певного вечірнього часу на відповідному місці, буде закриватися у коробці, звідки нічого не можна забрати протягом задалегідь обумовленого часу. Однією із перших речей, що потрапила у коробку, була сумка матері. Вона зазнавала певні незручності протягом кількох днів, оскільки у сумці були ключі від авто, водійські права та гаманець. Проте її поведінка стала для дітей добрим прикладом.

Який ще можливий варіант розв’язання цієї проблеми Ви можете запропонувати, як психолог?

Література [2; 4; 7; 13; 14; 32]

Змістовий модуль III. Особливості психологічного консультування батьків підлітків, юнаків і дівчат

Тема 7. Специфіка психологічного розвитку підлітків

Мета: висвітлити специфіку психологічного розвитку підлітків.

Методологічні вказівки: студенти повинні вміти характеризувати особливості підліткового віку.

Основні поняття та ключові слова: криза підліткового віку, відчуття дорослості.

Питання для самоконтролю

1. Що означає “перехідний вік”?
2. Назвіть основні новоутворення підліткового віку.
3. Розкрийте розвиток пізнавальних процесів та перебудови навчальної діяльності у підлітковому віці.
4. У чому полягає відчуття дорослості у підлітковому віці?

Творчі завдання

Випадок з практики:

До психолога за консультацією звернулася мати Сергія (15 років), який здебільшого не ночує дома, а якщо й залишається, то зовсім мало спить (3–4 години на добу), школу не відвідує. З дому почали зникати гроші, речі. Сергій грубіянить, виганяє всіх зі своєї кімнати. Останнім часом мати помічає, що син сильно схуд, хоча і їсть більше, ніж звичайно. Дедалі частіше з’являється додому в збудженому стані, швидко рухається, говорить. Кілька разів заявляв матері: “Я вмію поглядом пересувати предмети, зупиняти машини”. До останнього року хлопець регулярно відвідував школу, вчився на “4” та “5”, швидко стомлювався, скаржився на головні болі. Друзів було мало. Рік тому сім’я переїхала в інший район, у Сергія з’явилися нові друзі, з якими він не знайомить батьків.

На Вашу думку, до яких заходів можна вдатися за такої ситуації?

Література [29; 30; 33; 34; 50]

Тема 8. Особливості психологічного розвитку особистості у період ранньої юності

Мета: розкрити студентам особливості психологічного розвитку в цей період.

Методологічні вказівки: студенти повинні вміти характеризувати специфіку психологічного розвитку особистості у період ранньої юності.

Основні поняття та ключові слова: соціальне та особистісне самовизначення, особистісна ідентичність, почуття дорослості.

Питання для самоконтролю

1. Назвіть основні новоутворення ранньої юності.
2. У чому полягає специфіка пізнавальних процесів у юнаків та дівчат.

3. Як проходить становлення емоційно-вольової сфери у період ранньої юності?
4. Дайте характеристику особливостей стосунків юнаків та дівчат з однокласниками та дорослими.

Творчі завдання

1. Нижче наведені приклади змін, що відбуваються з людьми в юнацькому віці. Вкажіть, якої сфери стосуються зміни, описані у кожному прикладі, — фізіологічні, соціальні чи інтелектуальні?

- а) _____ Чотирнадцятирічний Андрій дуже добре грає на піаніно. Перш за все він любив похизуватися цим перед оточенням. Проте останнім часом він почав червоніти, коли батьки прохають його зіграти щось для своїх гостей.
- б) _____ П'ятнадцятирічна Олена миттю вискочила з дому, гримнувши дверима, після прохання батьків вийняти тарілки з посудомийної машини. Вона крикнула: “Всі вказують мені, що я маю робити! У мене не залишається часу на себе!”.
- в) _____ Тепер, коли Дмитру виповнилося 16 років, він став терпляче ставитися до людей. Перш за все він був невдоволений тим, що батько ніколи не ходив із сім'єю до церкви. Вчора він заявив батькові, що люди мають завжди діяти згідно зі своїми переконаннями.
- г) _____ Тринадцятирічного Сергія виключили із хору хлопців-співаків. Раніше у нього був чудовий альт, а тепер голос не той, хрипить.
- д) _____ Відтоді як Ірині виповнилося 13, вона відмовляється носити свої колишні речі, ходить лише у джинсах з певною наклейкою та у майці із надписами. Вона заявляє: “Це носять усі мої друзі. Я не хочу видаватися “білою вороною”.

Література [1; 9; 29; 30; 33; 48; 50]

Тема 9. Проблеми психологічного розвитку молодших та старших підлітків

Мета: ознайомити студентів із проблематикою психологічного розвитку молодших та старших підлітків.

Методологічні вказівки: студенти повинні вміти аналізувати типологію психологічних проблем у дітей цього віку.

Основні поняття та ключові слова: типологія проблем за М. Є. Лисенко, Т. А. Молодиченко.

Питання для самоконтролю

1. В яких соціально-психологічних умовах відбувається формування особистості старшокласника?
2. Яка діяльність є провідною для старшокласника?
3. У чому виявляються особливості самосвідомості в старшому шкільному віці?
4. Назвіть типові проблеми психологічного розвитку молодших та старших підлітків.

Творчі завдання

Випадок з практики:

Катерина (14 років) звернулася до психолога з власної ініціативи зі скаргою на труднощі в спілкуванні з хлопцем. Із бесіди з нею з'ясувалося, що в неї часто змінюється настрій. Вона часто плаче, ображається на нерегулярні телефонні дзвінки від хлопця. Успішність у школі добра, проте виконує завдання залежно від настрою.

У чому полягають причини особливостей спілкування Катерини? Яких заходів вона потребує?

Література [1; 4; 29; 30; 33; 34; 50]

Тема 10. Консультування батьків підлітків, юнаків і дівчат

Мета: охарактеризувати студентам особливості психологічного консультування батьків підлітків, юнаків і дівчат.

Методологічні вказівки: студенти повинні вміти аналізувати специфіку роботи психолога із батьками підлітків, юнаків і дівчат.

Основні поняття та ключові слова: 22 форми опору батьків підлітків та юнаків у ході консультування.

Питання для самоконтролю

1. У чому полягають особливості психологічного консультування батьків підлітків, юнаків і дівчат?
2. Перелічіть 22 форми опору батьків підлітка у ході консультування.
3. Під час консультування про які аспекти життя психолог отримує інформацію від батьків підлітка?

Творчі завдання

Проаналізуйте ситуацію:

Шістнадцятирічний хлопець вимагав від батька, щоб той дозволив йому взяти авто, тому що він пообіцяв своїй дівчині відвезти її на

вечірку. Авто було потрібне самим батькам, але, бачачи хвилювання своєї дитини, вони дозволили йому взяти на вечір машину, хоча напередодні домовились, що хлопцеві можна брати авто лише у певні дні.

Наступного вечора хлопець знову захотів взяти авто, але батьки не дозволили йому це, оскільки не вбачали в цьому реальної потреби. Хлопець почав лютувати, погрожувати. Але батьки не звертали уваги на погрози, запропонували йому скористатися міським транспортом. Син пішов з дому. Через кілька годин зателефонували з міліції. Вони виявили хлопця у краденій машині. Коли батько прийшов у міліцейський відділок, син сказав йому: “Я ж тобі казав, що я можу це зробити, якщо ти не дозволиш мені взяти авто. Не говори, що я тебе не попереджав...”

Ваші дії, як психолога, за такої ситуації?

Література [10; 13; 14; 29; 39; 45]

Змістовий модуль IV. Основні напрями консультативної роботи з учнями у період підліткової кризи та кризи раннього юнацтва

Тема 11. Криза самосвідомості у підлітковому віці

Мета: висвітлити специфіку кризи самосвідомості підліткового віку.

Методологічні вказівки: студенти повинні вміти аналізувати особливості кризи самосвідомості підліткового віку.

Основні поняття та ключові слова: самосвідомість, варіанти перебігу підліткової кризи, реакція компенсації, реакція емансипації, реакція угруповання з однолітками, реакція захоплення, реакція гіперсексуальності.

Питання для самоконтролю

1. У чому полягають особливості розвитку самосвідомості підлітка?
2. У чому полягає для дітей підліткового віку роль спілкування у процесі суспільно-корисної діяльності?
3. Висвітліть особливості перебудови взаєностосунків підлітків з однолітками та дорослими.

Творчі завдання

Проаналізуйте випадок із психологічної практики:

“Не то що я вважав, що мої батьки мене не люблять чи що вони не бажають мені добра; справа у тому, як вони це все висловлюють. Вони не проявляють ніякої уваги до моєї здатності приймати розумні рішення. На думку батька, я ще не здатний розумно міркувати та не розумію, що роблю. Він вважає, що коли я подорослішаю, то зможу приймати свої рішення сам. Поки що він відчуває відповідальність за мої рішення та дії. Але ж він не розуміє, що все це лише викликає в мене відразу, я стаю упертим та чиню по-своєму. Мене це настільки виводить із себе, що я навмисне все роблю йому наперекір”.

У чому полягатиме допомога, яку Ви можете запропонувати, як психолог?

Література [1; 8–10; 29; 30; 33; 48; 50]

Тема 12. Індивідуальне психологічне консультування юнаків і дівчат

Мета: розтлумачити студентам особливості індивідуального психологічного консультування юнаків та дівчат.

Методологічні вказівки: студенти повинні вміти характеризувати специфіку індивідуальної роботи психолога з юнаками та дівчатами.

Основні поняття та ключові слова: автобіографічний метод за Ф. Є. Василюком.

Питання для самоконтролю

1. Розкрийте алгоритм роботи психолога під час індивідуальних консультацій юнаків та дівчат.
2. Висвітліть особливості автобіографічного методу роботи з клієнтом (за Ф. Є. Василюком).
3. У чому полягають особливості індивідуального консультування юнаків та дівчат?

Творчі завдання

Проаналізуйте ситуацію:

Десятикласник Павло вважає своєю головною проблемою — вступ до військового навчального закладу. Він погано вчився у школі, багато часу проводив на вулиці, прогулюючи уроки. Зараз дуже хоче стати військовим, прагне дисципліни, проте все ще відчуває залежність від небажаного оточення, від однолітків, з якими склалися не дуже добрі взаємини.

Ваше бачення, як психолога, можливого розв'язання даної проблеми?

Література [8; 10; 14; 32; 33; 39]

Тема 13. Види психологічного консультування підлітків

Мета: розкрити типологію різновидів психологічного консультування підлітків.

Методологічні вказівки: студенти повинні вміти визначати та аналізувати різновиди психологічного консультування підлітків.

Основні поняття та ключові слова: комунікативне, соціально-перцептивне, міжособистісне, психолого-педагогічне консультування.

Питання для самоконтролю

1. Які різновиди психологічного консультування підлітків Ви знаєте?
2. Який різновид консультування доцільно використовувати з приводу проблеми гіперактивності старших підлітків?
3. У чому полягає різниця між комунікативним та міжособистісним різновидом консультування?
4. Розкрийте специфіку соціально-перцептивного консультування.
5. Висвітліть особливості психолого-педагогічного консультування.

Творчі завдання

Вкажіть на переваги групового консультування підлітків порівняно з індивідуальним.

- а) _____
- б) _____
- в) _____
- г) _____

Література [7; 8; 10; 32; 39; 41; 45; 47]

Тема 14. Психологічна підтримка особистості у період ранньої юності

Мета: ознайомити студентів із особливостями психологічної підтримки осіб у період ранньої юності.

Методологічні вказівки: студенти повинні вміти розкривати специфіку психологічної допомоги особам у період ранньої юності.

Основні поняття та ключові слова: типологія проблем старшокласників, підходи та методичні прийоми логотерапії, психосинтезу, гуманістичного напрямку, артотерапії, НЛП, трансактного аналізу.

Питання для самоконтролю

1. Які Ви знаєте типові проблеми старшокласників?
2. Які підходи та методичні прийоми застосовує психолог для психологічної підтримки юнаків та дівчат?

Творчі завдання

Випадок з практики:

Психолога викликали на консультацію в реанімаційне відділення. Роман (15 років) потрапив сюди 3 дні тому у зв'язку із отруєнням великою дозою клофеліну. Із бесіди стало відомо, що спроба самогубства була реакцією на відмову коханої дівчини "підтримувати стосунки далі". Нині життя сприймається позбавленим мети й смислу.

У чому причина такого стану хлопця?

Якої допомоги потребує хлопець?

Література [8; 10; 13; 14; 39; 41; 45; 47]

Змістовий модуль V. Психолого-педагогічне консультування вчителів освітніх закладів

Тема 15. Професійне становлення педагога

Мета: розповісти студентам про особливості професійного становлення педагогів.

Методологічні вказівки: студенти повинні вміти розкривати специфіку професійного становлення педагога.

Основні поняття та ключові слова: професійне становлення, професійна деформація.

Питання для самоконтролю

1. У чому полягає професійне становлення вчителя?
2. Що таке професійна деформація?
3. З якими вагомими особистісними проблемами звертаються вчителі за допомогою до психолога?

Творчі завдання

Прочитайте уривок із щоденника спостережень:

“Микола відповідає біля дошки. Всі діти уважно слухають хлопця. Варто лише Миколі трохи забаритися, трохи помилитися, як тут одразу здійснюються руки учнів. Нетерплячі навіть трясуть обома: дуже хочеться, щоб вчителька побачила, що вони уважно слухають свого товариша та готові виправити його. Микола все частіше й частіше припускається помилок.

Спочатку вчитель чинить опір бажанню дітей втрутитись у відповідь, але, зрештою, не витримує та дозволяє нетерплячим виправляти та доповнювати відповідь. Тепер Микола переймається не стільки своєю відповіддю, скільки реакцією класу. Він все більше й більше плутається, починає тягнути слова та невдовзі, остаточно замучений, замовкає.

— Що ж ти, голубе, так добре розпочав та раптом замовк? Хлопці ж тобі там допомагали...Знову не довчив!”

Чи доречною була поведінка вчителя?

Що б Ви, як психолог, порекомендували викладачеві?

Література [5; 10; 31; 32; 40]

Тема 16. Психологічне консультування вчителів

Мета: охарактеризувати специфіку психологічного консультування вчителів.

Методологічні вказівки: студенти повинні вміти визначати та аналізувати особливості психологічного консультування вчителів.

Основні поняття та ключові слова: домінуюча педагогічна центрація, професійна деформація.

Питання для самоконтролю

1. Які причини є перешкодою на шляху до творчого мислення вчителя?
2. Які домінуючі педагогічні центрації Ви знаєте?
3. Висвітліть аспекти психологічного консультування вчителів.

Творчі завдання

Прочитайте уривок із книги:

— “Ти мені віриш? — схилилась наді мною наша вчителька математики. Я опам’ятатися не встиг, як сказав:

— Вірю! — і згадав, що на телебаченні показували, як одна дуже гарна вчителька чи відомий лікар, я не зрозумів, від заїкання людей лікує. Головне, щоб людина повірила, що вилікується. Ті, хто вилікувався, інших починав лікувати та також хотів, щоб людина їй вірила. Отже, наша вчителька хотіла мені навіяти, що якщо я буду зосереджуватися на уроках, то одразу все буду розуміти та зможу задачі вирішувати. Тільки повірити їй треба. ...

Але як же я можу їй повірити, коли два уроки по тому був такий випадок. Написала вона на дошці умову задачі та каже:

— Хто першим правильно розв'яже, той отримає “п'ятірку”, і за чверть також.

Всі схаменулися, почали працювати. Я — ні, бо знаю, що з математикою не “товаришую”, а Вова, мій товариш, почервонів, весь тремтить, поспішає. І що ж? Розв'язав!

— “Вова перший!” — вигукнув за нього я, тому що у нього голос від хвилювання перехопило.

Наша Ольга Данилівна взяла Вовин зошит, очима водить та каже:

— І уявіть — правильно розв'язав!

— Так ставте “відмінно!” — це знову я, щоденник Вови протягую.

— “Відмінно” — то воно “відмінно”... — та понесла щоденник до вчительського столу.

Ну а ми з Вовою весь урок сиділи та добре все виконували, що вчителька задавала, а як дзвоник — побігли за щоденником. Розкрили його, а там “чотири” стоїть...

— Ольга Данилівно! Ви помилилися та “чотири” поставили! — це знову я, а Вова поруч мовчить. — Ви ж “п'ятірку” обіцяли...

— Обіцяла — то обіцяла... Та задача, мабуть, була залегкою, та й до кінця чверті ще он як далеко....

Як же їй вірити, Ользі Данилівні?”

Проаналізуйте дії вчителя при розв'язанні цієї педагогічної ситуації.

Література [3; 5; 10; 31; 32; 40]

Тема 17. Конфлікти за умов навчальної діяльності

Мета: висвітлити особливості конфліктів за умов навчальної діяльності.

Методологічні вказівки: студенти повинні вміти визначати та характеризувати особливості педагогічних конфліктів.

Основні поняття та ключові слова: специфічні причини конфліктів “учитель-учитель”, “учитель-учень”, “учитель-батьки”, особливості педагогічних конфліктів.

Питання для самоконтролю

1. Які способи розв’язання конфліктів між вчителями та учнями Ви знаєте?
2. Назвіть специфічні причини конфліктів “учитель-учитель”.
3. У чому полягають причини виникнення конфліктів “учитель-учень”.
4. Розкрийте специфіку конфліктів “учитель-батьки”.
5. Обґрунтуйте особливості педагогічних конфліктів.

Творчі завдання

Проаналізуйте ситуацію з погляду психолога:

На уроці літератури діти працювали над складанням літературного портрета героя. Вчителька запропонувала кожному описати зовнішність добре відомої людини. Діти схилилися над зошитами. Закінчивши роботу, один учень почав читати свою роботу класу, та вчителька тихо зойкнула: у портреті, який зобразив учень, вона впізнала... себе — так чітко були зображені неприємні риси її зовнішності. Викладачеві захотілося кричати, примусити замовкнути цього хлопчину, вибігти із класу...

Як можна знайти вихід з подібної ситуації?

Література [3; 5; 10; 12; 32; 40; 44]

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. *Абрамова Г. С.* Возрастная психология: Учебник. — 2-е изд., исправ. и доп. — М.: Акад. проект, 2001. — 704 с.
2. *Адаптація дитини до школи / Упоряд.: С. Максименко, К. Максименко, О. Главник.* — К., 2003. — 111 с.
3. *Анциупов А. Я., Шитилов А. И.* Конфликтология для вузов. — М.: ЮНИТИ, 2001. — 551 с.
4. *Бітянова Марина.* Дитина у школі: технології розвитку. — К., 2007. — 144 с.
5. *Варлакова Є. О.* Способи вирішення конфліктів між викладачем та студентами // Актуальні проблеми психології. Зб. наук. пр.

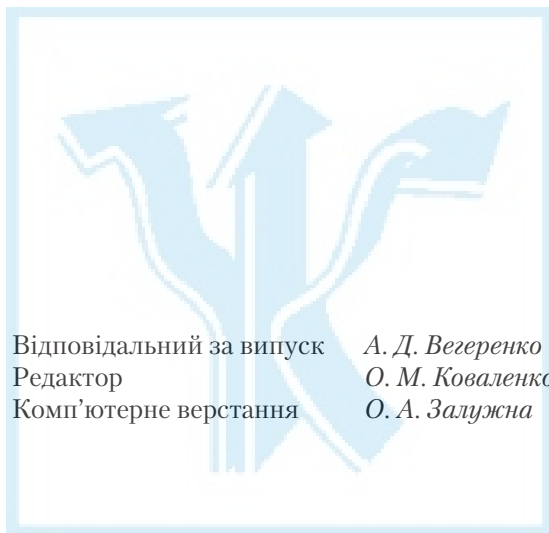
- Ин-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. / За ред. С. Д. Максименка — К.: Логос, 2007. — Т. 7. — Вип. 12. — 294 с.
6. *Готовність* дитини до навчання / Упоряд.: С. Максименко, К. Максименко, О. Главник. — К., 2003. — 112 с.
  7. *Групповое* психологическое консультирование: Курс лекций / Е. М. Лысенко, Т. А. Молодиченко. — М.: Изд-во Владос-Пресс, 2006. — 159 с.
  8. *Грюнвальд Бернис Б., Макаби Гарольд В.* Консультирование семьи: Пер. с англ. — М., 2004. — 416 с.
  9. *Заброцький М. М.* Вікова психологія: Навч. посіб. — К.: МАУП, 1998. — 92 с.
  10. *Индивидуальное* психологическое консультирование: Курс лекций / Е. М. Лысенко, Т. А. Молодиченко. — М.: Изд-во Владос-Пресс, 2006. — 159 с.
  11. *Квин В.* Прикладная психология. — СПб: Питер, 2000. — 560 с.
  12. *Мілютіна Катерина.* Технологія попередження конфліктів. — К., 2007. — 128 с.
  13. *Мілютіна Катерина.* Форми психокорекційного впливу. — К., 2007. — 144 с.
  14. *Немов Р. С.* Психологическое консультирование: Учебник. — М.: Владос, 2003. — 528 с.
  15. *Основи практичної психології* / В. Панок, Т. Титаренко, Н. Чепелева та ін.: Підручник. — 2-ге вид., стер. — К.: Либідь, 2001. — 536 с.
  16. *Подоляк Л. Г.* Основи вікової психології: Навч. посіб. — К., 2006. — 112 с.
  17. *Подоляк Л. Г., Главник О. П.* Основи педагогічної психології (психологія виховання): Навч. посіб. — К., 2006. — 112 с.
  18. *Психолог у школі: зміст діяльності й технології.* — К., 2007. — С. 160.
  19. *Психологічний довідник учителя.* В 4 кн. — Кн. 3 / Упоряд.: В. Андрієвська; Наук. ред. С. Максименко. — К., 2005. — 96 с.
  20. *Психологічний довідник учителя.* В 4 кн. — Кн. 4 / Упоряд.: В. Андрієвська; Наук. ред. С. Максименко. — К., 2005. — 96 с.
  21. *Терлецька Л. Г.* Психологія дитинства: практикум: Навч. посіб. — К., 2006. — 144 с.
  22. *Цимбалюк І. М.* Психологічне консультування та корекція. Модульно-рейтинговий курс: Навч. посіб. — К.: ВД “Професіонал”, 2005. — 656 с.

23. *Шостромм Э.* Анти-Карнеги, или Человек-манипулятор / Пер. с англ. А. Малышевой. — Львов: Світ, 2002. — 112 с.
24. *Алешина Ю. Е.* Индивидуальное и семейное консультирование. — 2-е изд. — М., 2005. — 208 с.
25. *Андреева Т. В.* Семейная психология: Учеб. пособие. — СПб.: Речь, 2005. — 244 с.
26. *Гольдштейн Арнольд, Хомик Володимир.* Тренінг умінь спілкування: як допомогти проблемним підліткам / Пер. з англ. В. Хомика. — К.: Либідь, 2003. — 520 с.
27. *Гришина Н. В.* Психология конфликта. — СПб.: Питер, 2006. — 464 с.
28. *Мастерство* психологического консультирования / Под ред. А. А. Бадхена, А. М. Родиной. — СПб.: Речь, 2006. — 240 с.
29. *Майерс Д.* Социальная психология: Пер. с англ. — СПб.: Питер, 1999. — 688 с.
30. *Моховиков А. Н.* Телефонное консультирование. — М.: Смысл, 2001. — 494 с.
31. *Психология* развития. — 7-е изд. / Г. Крайг. — СПб.: Питер, 2003. — 992 с.
32. *Психологический* практикум по консультированию: Учеб. пособие / Г. И. Колесникова, Е. С. Берковченко, А. В. Волочай. — Ростов н/Д : Феникс, 2007. — 318 с.
33. *Терлецькі Л. Г.* Основи психодіагностики. Навч. посіб. — К., 2006. — 144 с.

МАУП

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	3
Тематичний план дисципліни “Психологічне консультування”	3
Завдання для самостійної роботи студентів.....	5
Список літератури	20

Відповідальний за випуск *А. Д. Вегеренко*
Редактор *О. М. Коваленко*
Комп'ютерне верстання *О. А. Залужна*

Зам. № ВКЦ-3771

Підп. до друку 20.11.08. Формат 60×84/16. Папір офсетний.
Друк ротатійний трафаретний. Умов.-друк. арк. 1,4. Обл.-вид. арк. 1,3.
Наклад 50 пр.

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП
ДП «Видавничий дім «Персонал»
03039 Київ-39, просп. Червонозоряний, 119, літ. XX
*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи ДК № 3262 від 26.08.2008*